

Beroepsbeeld van de *academische* leraar

Wie ben je als *academische* leraar?

Academicus

Na het afronden van een academische lerarenopleiding heb je een goed overzicht van een wetenschapsgebied, plus verdiepende kennis van een deelgebied dat jouw bijzondere interesse heeft. Je hebt laten zien dat je zelf wetenschappelijk onderzoek kunt doen en hebt bovendien een gezonde kritische academische houding ontwikkeld, waardoor je ook jouw eigen denkbeelden en zekerheden ter discussie kan stellen en durft te twijfelen. Je bent gemotiveerd om je enthousiasme over te brengen op leerlingen en collega's, en je kritische houding uit te dragen in de klas en in een collegiale leergemeenschap.

Je weet wat er speelt in relevante wetenschapsgebieden en het onderwijs in het algemeen. Je begrijpt de cultuur van je eigen school en je bent gevoelig voor wat er leeft in de maatschappij en in de leefwereld van je leerlingen. Die sensitiviteit komt tot uiting in je pedagogische en didactische handelen in de klas, in je samenwerking met collega's, en in allerlei professionele activiteiten die je binnen je school, in je regio of in het land onderneemt. Kenmerkend voor jou is dat je hierbij gebruik maakt van bevindingen uit onderwijsonderzoek en systematisch en analytisch te werk gaat.

Als academicus ben je een voorloper. Je bent op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen in onderwijs en technologie, en je hebt de flexibiliteit om daarin het voortouw te nemen. Je wordt gerespecteerd om je kennis en ervaring, en je vermogen om door onderzoekend handelen lastige kwesties aan te pakken en op te lossen. Je neemt geen overhaaste beslissingen, maar baseert je overwegingen altijd op meerdere bronnen: niet alleen op voorvallen in je omgeving, maar ook op leer- en gedragspatronen die je waarneemt, individuele factoren, achtergrondfactoren en (soms tegenstrijdige) wetenschappelijke inzichten.

Pedagoog en vakdidacticus

Door je grondige pedagogische en (vak)didactische kennis weet je hoe je een krachtig, constructief en veilig leerklimaat kunt scheppen. Een omgeving waarin alle leerlingen gelijke kansen krijgen en worden uitgedaagd om zich te ontwikkelen tot kritisch denkende, onderbouwd handelende, zelfstandige individuen, die zich als burgers kunnen ontplooiën in een diverse en veranderende maatschappij.

Je bent voortdurend op zoek naar de meest geschikte, vaak innovatieve leerarrangementen voor je leerlingen, passend binnen de grotere leerlijn. Je herkent individuele leerbehoeften en anticipeert op te verwachten leermoeilijkheden. Je staat boven de stof, waardoor je moeiteloos schakelt tussen details en het grotere geheel. Daardoor kun je ook school- en vakoverstijgend samenwerken met collega's binnen en buiten de school. Je zoekt en ontwerpt betekenisvol onderwijs in relatie tot een specifiek vakgebied, de doelen van je school en het onderwijs in het algemeen, en gericht op de beleving van je leerlingen.

Zowel in de klas als in het contact met collega's zoek je naar constructieve samenwerking. Je betreft niet alleen je leerlingen bij het leerproces, maar ook je collega's bij de ontwikkelingen op school en in je vakgebied. Je onderhoudt een eigen netwerk binnen je beroepsgroep, waardoor je ook buiten de grenzen van je eigen klas blijft kijken en meepraten.

Je spreekt de taal van de wetenschap, van de school, van je collega's, van ouders en van leerlingen. Je kunt met verschillende doelgroepen op een constructieve en respectvolle manier omgaan. Je communiceert helder en duidelijk over soms complexe onderwerpen, maar ook over grenzen die je stelt en verwachtingen die je hebt. Je daagt anderen uit om verschillende perspectieven in te nemen en kwesties van meerdere kanten te bekijken.

Professional

Als academicus wil je een leven lang leren. Je bent voortdurend bezig je kennis en inzichten in je wetenschapsgebied, je vakdidactische en pedagogische vaardigheden en je eigen professionaliteit te vergroten. Je ontwikkelt een krachtige eigen visie op onderwijs, met speciale aandacht voor jouw wetenschapsgebied. Met je academische vermogen om te twijfelen en te reflecteren stel je je eigen normen en waarden bij, afgestemd op de verschillende contexten waarin je werkt. Toch ben je doelgericht. Je weet wat je wilt, wat je al weet (en nog wilt weten), en je weet wat nodig is voor je leerlingen, in het licht van hun persoonsvorming, sociale en cognitieve ontwikkeling, vervolgonderwijs of beroepsperspectief.

Je neemt regie over je eigen leerproces en ontwikkelt jezelf op specifieke taken of profielen binnen het leraarschap. Je levert een merkbare bijdrage aan de ontwikkeling van je team, je school, je beroepsgroep en uiteindelijk ook het onderwijs in het algemeen.

Als academische leraar doe je ertoe. Je speelt een significante rol in het leven van opgroeiende kinderen en jongeren. Je kunt hen niet alleen kennis en inzichten meegeven, maar ook een constructief-kritische academische houding, en de nieuwsgierigheid om hun eigen grenzen en die van de samenleving te verleggen – iets wat ze hun hele leven met zich meedragen.

Ontwikkelprofielen voor de *academische leraar*

Tijdens je loopbaan als leraar heb je volop mogelijkheden om je kennis en vaardigheden verder te verdiepen. Op basis van je eigen interesses en kwaliteiten kies je het pad dat bij jou past. Om je een beeld te geven van verschillende richtingen die je kunt inslaan, vind je hier een aantal voorbeelden van mogelijke ontwikkelprofielen.¹ Elk profiel schetst hoe je ertoe kunt doen als leraar, zowel binnen als buiten de school, welke rollen je met dat profiel kunt vervullen, en hoe je die rollen invulling geeft met de onderzoekende houding van de academische leraar.

Als academische leraar ben je niet perfect en de profielen zijn geen strakke kaders. Vaak ontwikkel je je als leraar op meerdere profielen. Zo kun je als vakexpert ook begeleider zijn, met sterke aandacht voor het welzijn van je leerlingen. Of je kunt als maatschappelijk betrokken leraar je talent inzetten om innovatief onderwijs te ontwerpen dat jouw leerlingen uitdaagt om kritisch na te denken. Gedurende je loopbaan kun je je op verschillende momenten ontwikkelen op verschillende profielen. Voor een deel zal dat ook worden beïnvloed door wat er nodig is binnen de school waarin je werkt.

Het onderwijs is dus bij uitstek een plek waar jij als ontwikkelingsgerichte academicus op je plek bent. Tegelijkertijd ben je als academische leraar ook van grote meerwaarde voor het onderwijs. De profielen laten zien dat je in staat bent om nieuwe inzichten op te doen en deze creatief toe te passen in de schoolomgeving. Je onderzoekende houding is daarbij je grote kracht: je reflecteert kritisch op het onderwijs, maakt gebruik van verschillende invalshoeken en informatiebronnen, en stelt verbeteringen voor waar je denkt dat die nodig zijn. Als academische leraar ben je een schoolvoorbeeld van 'leven lang leren'. Met jouw innovatieve instelling draag je bij aan een wendbare, ontwikkelingsgerichte schoolorganisatie die steeds opnieuw kan inspelen op veranderende omstandigheden en behoeften.

Hoe wil jij ertoe doen als academische leraar?

Vakexpert

Begeleider

Onderzoeker

Leidinggevende

Impactmaker

Onderwijsontwikkelaar

Vakexpert

Judith doet ertoe als taalexpert

Judiths passie voor taal en literatuur is aanstekelijk. Wie haar klaslokaal binnenloopt ziet meteen hoe zij geniet van het lesgeven in haar vak. Met haar uitgebreide wetenschappelijke, vakinhoudelijke en vakdidactische expertise ontwerpt ze leertrajecten die perfect aansluiten bij de behoeften van haar leerlingen en gebaseerd zijn op een onderbouwde visie op de relevantie van haar vak.

Haar expertise reikt verder dan de klas. Judith is goed op de hoogte van de landelijke kaders voor taal- en literatuuronderwijs. Ze is daarom betrokken bij de ontwikkeling van het schoolcurriculum en draagt bij aan de ontwikkeling van landelijke richtlijnen via de Vereniging van Leraren in Levende Talen. Ze neemt deel aan studiedagen, waar ze graag met collega's uitwisselt over haar ervaringen en inzichten, en is als teamleider een belangrijke schakel in de school. Voor een educatieve uitgever denkt Judith mee over het ontwikkelen van educatieve materialen, die ze uitprobeert in haar lessen.

Kenmerkend voor Judith is haar onderzoekende houding. Door vakliteratuur bij te houden en informatie te verzamelen uit verschillende bronnen blijft ze op de hoogte van de laatste ontwikkelingen. Die kennis gebruikt ze bij het verder ontwikkelen van haar lessen. Wanneer ze met nieuwe werkvormen en leermiddelen experimenteert, verzamelt ze doelgericht gegevens die haar helpen de meerwaarde ervan te evalueren.

Robin doet ertoe als begeleider

In Robins klassen voel je direct de persoonlijke aandacht die Robin heeft voor diens leerlingen. Robin weet precies wat er bij hen speelt en heeft voor iedereen een luisterend oor, zonder de professionele distantie te verliezen. De speciale aandacht voor het welzijn van leerlingen komt niet alleen voort uit interesse, maar is ook het resultaat van bewuste keuzes die Robin maakte in diens takenpakket en aanvullende scholing. Zo heeft Robin zich gaandeweg steeds meer geprofileerd als een leraar die zich richt op de zorg voor leerlingen.

Naast de rol als mentor heeft Robin binnen de school een tijd als intern begeleider gewerkt. Inmiddels is Robin als zorgcoördinator verantwoordelijk voor het ontwikkelen van ondersteuningsplannen en het regelen van passende begeleiding voor alle leerlingen die een steuntje in de rug nodig hebben. In deze positie denkt Robin ook mee over curriculumontwikkeling, met speciale aandacht voor diverse leerbehoeften en een inclusieve leeromgeving.

Robin benadert diens taak vanuit een onderzoekende houding. Met wetenschappelijke kennis van pedagogiek kijkt Robin naar wat er in een bepaalde situatie nodig is. Die kennis combineert Robin met informatie uit direct contact met leerlingen en andere betrokkenen, zowel binnen als buiten de school, om onderbouwd advies te geven over de begeleiding van leerlingen. Daarbij bevraagt Robin voortdurend diens eigen observaties en opvattingen.

Begeleider

Onderzoeker

Martin doet ertoe als onderzoeker

Martin is een geboren onderzoeker en dat zie je zowel in de klas als daarbuiten. Hij stimuleert zijn leerlingen om vraagstukken vanuit verschillende invalshoeken te benaderen en helpt hen bij het ontwikkelen van hun onderzoeksvaardigheden. Hij besteedt ook veel tijd aan zijn promotie-onderzoek en neemt deel aan verschillende projecten rondom onderzoekend handelen.

Zijn expertise maakt Martin binnen de school hét aanspreekpunt voor onderzoeksvraagstukken. Hij heeft bijvoorbeeld bijgedragen aan het onderzoeken en verbeteren van de doorstroom tussen jaarlagen en aan het ontwikkelen van een effectiever pestprotocol. Hij begeleidt ook afstudeeronderzoeken van verschillende studenten die stage lopen in de school. Martin deelt zijn bevindingen in artikelen en doet op conferenties en studiedagen nieuwe inzichten op. Daarnaast verzorgt hij bijscholingen voor collega's.

Zijn onderzoekende houding combineert Martin met een ruime onderzoekservaring. Hij beheerst verschillende onderzoeksmethoden en heeft het vermogen om resultaten van onderzoek inzichtelijk en toepasbaar te maken voor verschillende doelgroepen.

Navid doet ertoe als leidinggevende

Na enkele jaren lesgeven ontdekte Navid zijn talent om mensen te verbinden en vanuit die verbinding beslissingen te nemen. Dit talent zette hem op het spoor om zich te ontwikkelen tot onderwijsmanager. Tijdens een praktijkgericht studietraject, waarin de praktijk van het leidinggeven werd gekoppeld aan academische inzichten op het gebied van leiderschap, leerde hij hoe hij een afdeling binnen zijn school effectief en met betrokkenheid kan leiden.

Inmiddels speelt Navid een belangrijke rol in de schoolleiding, waar hij verantwoordelijk is voor intern beleid en personele zaken. Hij heeft daarbij oog voor belanghebbenden binnen en buiten de school. Bij kwesties die spelen haalt hij bij alle betrokkenen informatie op, om hen vervolgens met elkaar in gesprek te brengen. Wanneer dat nodig is neemt hij op basis van alle informatie een beargumenteerd besluit en draagt daarvoor de verantwoordelijkheid.

Kenmerkend voor Navid is zijn vermogen om vanuit een helikopterperspectief te reflecteren op voorgesteld beleid en om verschillende inzichten samen te brengen in een verdere uitwerking van die voorstellen. Met zijn sterke interpersoonlijke vaardigheden en doortastendheid helpt Navid de school mee te bewegen met de veranderende eisen van deze tijd.

Leidinggevende

Impactmaker

Manisha doet ertoe als impactmaker

Manisha brengt de buitenwereld de school in en maakt haar leerlingen bewust van maatschappelijke vraagstukken. Ze stimuleert hen om kritisch na te denken over hun eigen rol in de samenleving en daar actief naar te handelen. Dit doet ze in haar lessen, maar ook door met haar mentorklas mee te lopen in de Nacht van de Vluchteling, of door leerlingen te betrekken bij het organiseren van liefdadigheidsacties. Manisha heeft haar maatschappelijke betrokkenheid in de loop van haar carrière verder geprofessionaliseerd door gerichte bijscholing en deelname aan een professionele leergemeenschap rond het ontwikkelen van lesmateriaal voor burgerschapsvorming.

In de school valt Manisha op door de veelzijdigheid van de projecten die ze initieert. Ook collega's binnen de school weten haar regelmatig te vinden, bijvoorbeeld om mee te denken over hoe ze binnen hun lessen aandacht kunnen besteden aan duurzame ontwikkelingsdoelen. Af en toe schrijft ze een artikel voor een vaktijdschrift voor leraren maatschappijleer en burgerschapsonderwijs.

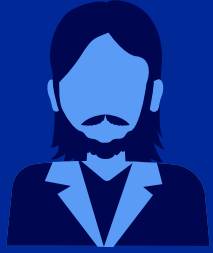
Manisha zet haar onderzoekende houding in om de persoonsvorming van haar leerlingen te stimuleren. Ze leert hen kritisch te kijken naar de wereld om hen heen, daarover een onderbouwde mening te vormen en vervolgens te bedenken hoe ze zelf kunnen bijdragen aan een betere toekomst.

Joey doet ertoe als onderwijsontwikkelaar

Joey's lessen zijn allesbehalve saai. Zijn klaslokaal is een speeltuin van innovatieve ideeën, verrassende werkvormen en vernieuwende onderwijsconcepten. Joey ziet onderwijs als een plek waar je met creativiteit en verstand van zaken naar hartenlust mag experimenteren. Bij die experimenten betreft hij graag collega's. Al tijdens zijn opleiding kreeg Joey veel ruimte om te experimenteren. Op de school waar hij ging werken kon hij zich verder ontwikkelen via een lerarenbeurs.

Binnen zijn school is Joey een voortrekker in onderwijsvernieuwing. Hij bespreekt ideeën met collega's, leerlingen en andere betrokkenen en neemt hun input mee in concrete verandervoorstellen. Effectiviteit staat voor hem voorop. Uitgevoerde vernieuwingen evalueert hij met collega's en leerlingen, waarna hij de verzamelde data zorgvuldig analyseert.

Joey's kracht ligt in zijn vermogen om wetenschappelijke inzichten, praktijkervaringen en creatieve ideeën van hemzelf en anderen samen te brengen tot waardevolle en goed doordachte onderwijsinnovaties die leerlingen motiveren om te leren.

Onderwijsontwikkelaar

Onderlegger

bij het beroepsbeeld en de ontwikkelprofielen van de *academische leraar*

Deze onderlegger is een toelichting en theoretische onderbouwing van het narratief dat het beroep van de academische leraar schetst en van bijbehorende ontwikkelprofielen. Deze toelichting biedt een theoretische verantwoording van keuzes die in beide teksten zijn gemaakt. De drie teksten samen kunnen gezien worden als het beroepsbeeld van de academische leraar.

Aspecten van het beroep van leraar

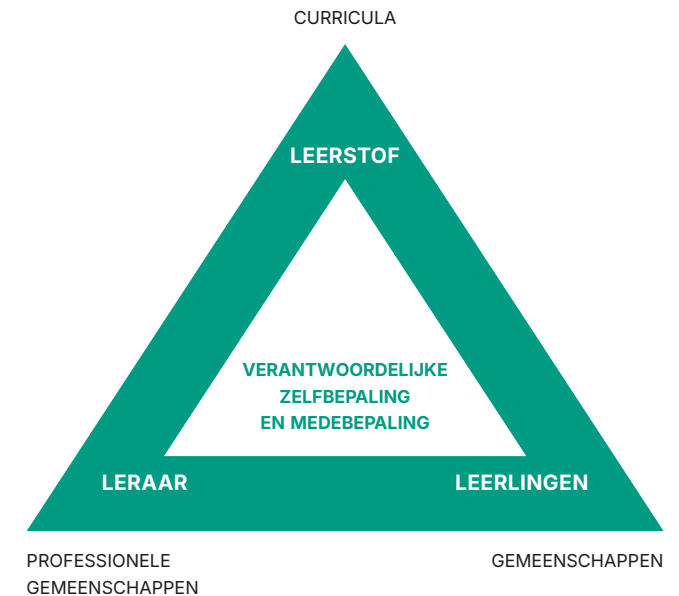
Shulman² heeft voor het concept professional een aantal aspecten onderscheiden die we als richtinggevend zien voor het uitwerken van de kern van het beroep. Een professional: heeft een visie op het beroep en de bijbehorende maatschappelijke opdracht; beschikt over kennis en kunde om deze visie te realiseren; kan beslissingen nemen in complexe situaties; blijft verder leren; en maakt onderdeel uit van en draagt bij aan een professionele gemeenschap. Deze aspecten herkennen we ook in de Dublin-descriptoren voor het hoger onderwijs. Van studenten wordt verwacht dat ze over kennis beschikken en deze kunnen toepassen (kennis en kunde), dat ze over oordeelsvermogen en een leervermogen beschikken en kunnen communiceren met betrokkenen. De ontwikkeling van een visie op het

beroep en de maatschappelijke opdracht is niet expliciet opgenomen in de Dublin-descriptoren maar wordt gedeeltelijk wel verondersteld in de aspecten oordeelsvermogen, leervermogen en communicatie.

Shulmans analyse is van toepassing voor alle professionals, maar we concentreren ons hier op de uitwerking voor de academische leraar.

1 Visie op het beroep

Alle professionals worden opgeleid om iets goeds te doen voor anderen. Het ontwikkelen van een visie wat goed is om te doen maakt dan ook een onlosmakelijk onderdeel uit van een professie. Van leraren mag worden verwacht dat ze een visie ontwikkelen op goed onderwijs en hun rol daarbij. Goed onderwijs heeft vele gezichten waardoor er veel visies op goed onderwijs mogelijk zijn. Maar dit betekent niet dat alles kan. Elke professionele praktijk heeft een regulatief idee dat zowel een ruimte opent voor heel divers handelen maar dit ook begrenst. Het regulatieve idee van een medische praktijk is het bevorderen van gezondheid, bij de rechtspraak is dat rechtvaardigheid en bij de politiek zou dat het algemene belang moeten zijn. Het regulatieve idee van goed onderwijs in een pluriforme, open samenleving is het bevorderen van verantwoordelijke zelfbepaling en medebepaling van alle leerlingen. Dit idee kan worden gevisualiseerd en uitgewerkt met behulp van de pedagogisch-didactische driehoek.³

Figuur 1. De pedagogisch-didactische driehoek

Goed onderwijs dient zowel de leerlingen als de samenleving. Het stelt nieuwe generaties in staat samen hun eigen open toekomst vorm te geven en draagt tegelijkertijd bij aan zowel het continueren als vernieuwen

van onze open, pluriforme, democratische samenleving⁴. Daarvoor is het van belang dat leerlingen zelfstandig leren denken en handelen en hun keuzes ook leren verantwoorden (zelfbepaling). Bovendien dienen ze in staat te worden gesteld om ook samen met anderen vorm te geven aan de toekomst op een verantwoordelijke wijze (medebepaling). De ontwikkeling van verantwoordelijke zelfbepaling en medebepaling veronderstelt drie entiteiten: een leraar, leerlingen en inhouden.

Het onderwijs speelt zich altijd af in de ruimte tussen deze drie entiteiten. Daarbij is het van belang om op te merken dat de drie hoekpunten van de driehoek vooral gezien worden als twee soorten modaliteit, namelijk wenselijkheid en mogelijkheid. Zo gaat het erom wat de leraar kan en wil, wat de leerling kan en wil, en welke inhouden er mogelijk en wenselijk (waardevol) zijn. Wat het complex maakt⁵, is dat die drie punten altijd in ontwikkeling zijn. Leerlingen zijn uiteraard permanent in ontwikkeling (op inhoudelijk vlak, maar ook op ontwikkelingspsychologisch vlak). Daarnaast zijn wetenschappelijke ontwikkelingen die ten grondslag liggen aan onderwijs in de klas, ook steeds in ontwikkeling. Ten slotte is de leraar zelf continu in ontwikkeling.

In deze complexe context is het de kerntaak van leraren, alle leerlingen de gelegenheid te bieden waardevolle inhouden actief te verwerven, afgestemd op wat ze willen en kunnen, in een veilige omgeving, zodat zij in toenemende mate in staat worden gesteld om zelfstandig te denken en te handelen, en leren individuele en collectieve keuzes te verantwoorden.

De klassieke pedagogisch-didactische driehoek wordt vaak vooral gekoppeld aan het micro-niveau, tijdens het primaire onderwijsleerproces in de klas. Maar verschillende wetenschappers⁶ hebben dit geproblematiseerd en beschreven dat deze driehoek in de context van het meso- en macro-niveau moeten worden beschouwd. Op het meso-niveau kan de pedagogisch-didactische driehoek gehanteerd worden als kijkkader voor het beroep. Van belang is namelijk dat de drie

hoekpunten van de driehoek geen losstaande eenheden zijn, maar alle drie onderdeel van grotere gehelen (die ook steeds in ontwikkeling of ten minste aan verandering onderhevig zijn): de leraar is een onderdeel van een sectie, in een schoolorganisatie, met een schoolleiding. Deze schoolcontext bepaalt voor een deel wat de leraar wil en kan (welke capaciteiten de leraar heeft, of welke mogelijkheden de leraar krijgt). Maar ook de leerling is niet alleen onderdeel van een klas, maar van de gehele leergemeenschap op schoolniveau. Daarin bestaan naast en door elkaar allerlei sociale structuren, die medebepalen wat de leerling wil en kan. En ten slotte is ook de school van invloed op de vraag welke inhouden waardevol en mogelijk zijn. Niet alleen heeft de school eigen doelen en een eigen profiel, de school biedt ook de faciliteiten in tijd en ruimte om inhouden aan de orde te stellen.

Op dezelfde wijze kan ook het macro-niveau aan de hand van de pedagogisch-didactische driehoek bekeken worden. De leraar is ook buiten de school onderdeel van een beroepsgroep, samenwerkingsverbanden die de school aangaat, en uiteraard van de samenleving als geheel. Ook daardoor wordt medebepaald wat de leraar wil en kan. Datzelfde geldt voor de leerling, die onderdeel is van een generatie en een samenleving. Ook die bepalen voor een deel wat de leerling wil en kan. En ten slotte bepaalt ook de samenleving wat waardevolle of mogelijke inhouden zijn. Ook hier geldt: deze zijn allemaal in ontwikkeling, wat bijdraagt aan de complexiteit van het onderwijs.

Goed onderwijs bestaat uit het optimaal benutten van de ruimte die er is tussen leraar, leerlingen en waardevolle inhouden (binnen hun respectievelijke contexten), om de zich ontwikkelende leerling de veilige gelegenheid te bieden om actief en zelfstandig te leren, en zich zo te ontwikkelen tot een verantwoordelijk oordelende burger in een samenleving. Waardevolle inhouden maken deel uit van een curriculum, dat op zijn beurt weer bestaat uit een selectie van culturele verworvenheden, constant gevoed door nieuwe (wetenschappelijke) inzichten. Een

academische leraar houdt rekening met deze bredere context bij het ontwikkelen van een visie op goed onderwijs. En omgekeerd dragen academische leraren in samenwerking met anderen ook bij aan de positieve ontwikkeling van deze contexten.

2 Kennis en kunde

Voor het ontwikkelen en het realiseren van een visie op goed onderwijs is kennis en kunde noodzakelijk (het theoretisch begrip en de uitvoering in de praktijk van Shulman en de kennis en toepassing van kennis uit de Dublin-descriptoren). Het belang van een robuuste kennisbasis voor leraren is beschreven door de ICL (2002)⁷ als onderlegger voor 'judgement' bij het handelen in de praktijk. Kennis en kunde zijn daarbij onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wat een leraar waarneemt, hoe dit wordt gewaardeerd en hoe wordt gehandeld wordt in belangrijke mate bepaald door de kennisbasis waarover de leraar beschikt⁸. De kennisbasis van alle leraren wordt gevoed door leren van ervaring, leren van elkaar en leren van theorieën. Van academische leraren mag worden verwacht dat hun kennisbasis en bijbehorend handelingsrepertoire diep en breed is, in ontwikkeling, en bovendien geïntegreerd (vakinhoudelijk, ontwikkelingspsychologisch, pedagogisch, etc).

De kennisbasis en het handelingsrepertoire van academische leraren is niet alleen diep maar ook breed. Dit betekent dat deze betrekking hebben op alle aspecten van de zojuist beschreven driehoek in onderling verband, inclusief relevante contexten, en zowel op micro- meso- als macroniveau. Academische leraren beschikken daarmee over een groot handelingsrepertoire, waarmee in veel verschillende situaties goed kan worden gehandeld, en met hun brede kennisbasis zijn ze ook in staat om situaties vanuit meerdere kanten te belichten en te bevragen. Academische leraren in het bijzonder beschikken over gedegen vakkennis en inzicht in en ervaring met vakspecifieke denk- en werkwijzen, waarmee kennis binnen de betreffende discipline wordt ontwikkeld en kritisch getoetst.

3 Besluitvorming en blijven leren

Leraren maken voortdurend beslissingen. Daarbij gaat het er telkens om een goede beslissing te nemen op het goede moment, en onder onvermijdelijk onzekere omstandigheden. Besluitvorming vindt zowel plaats voorafgaand aan het onderwijzen en tijdens het onderwijzen, als in de reflectie op onderwijservaringen en vakinhoudelijke ontwikkelingen. Zowel routines als ontwikkelingsgerichtheid zijn hierbij van belang⁹. Routines zijn essentieel omdat uitgebreid wikken en wegen tijdens het onderwijzen vaak niet mogelijk is. Bovendien zorgen routines voor mentale ruimte om kennis te ontwikkelen en het repertoire weer verder uit te breiden. Het blijven vernieuwen is belangrijk omdat onderwijs zeer complex is (zie hierboven, waar we beschreven dat alle 'punten' van de driehoek zich ontwikkelen, op zowel micro-, meso-, als macro-niveau). Alleen als de leraar blijft leren, kan het onderwijs adequaat worden afgestemd op de aard van de (veranderende) inhouden en verschillen tussen (in ontwikkeling zijnde) leerlingen. Ook kan onderwijs zo steeds beter worden afgestemd op de ontwikkelende idealen en sterke punten van de leraar zelf, op de context waarin de leraar werkzaam is, en kan de leraar samen met collega's bijdragen aan schoolontwikkeling.

4 Gemeenschap

Tot slot is een leraar ook altijd lid van meerdere professionele gemeenschappen. Van leraren mag worden verwacht dat ze – net als met de leerlingen – constructief communiceren met collega's, ouders/verzorgers en andere professionals die bij de leerlingen betrokken zijn. In professionele gemeenschappen is het bovendien van belang dat leraren samenwerken bij het ontwikkelen van gedeelde visies op goed onderwijzen en het realiseren daarvan in de onderwijspraktijk. Van academische leraren mag in dit verband worden verwacht dat ze bij het maken van keuzes niet alleen rekening houden met de bredere context (zie figuur 1), maar ook positieve impact hebben op het onderwijs buiten de directe eigen onderwijssituatie. Bijvoorbeeld:

deze leraren zijn als vanzelfsprekend betrokken bij de ontwikkeling van hun vak, op basis van nieuwe wetenschappelijke inzichten, en kunnen het voortouw nemen bij hoe dit door de vaksectie wordt vormgegeven. Zij houden deze wetenschappelijke ontwikkelingen ook actief bij, om deze te kunnen integreren in andere onderdelen van hun kennisbasis, in het handelen in de klas en in de school.

De hierboven beschreven aspecten geven een beeld van het beroep (het Beroepsbeeld) van de academische leraar. In het narratief ('Wie ben je als academische leraar?') en in de ontwikkelprofielen voor de academische leraar wordt dit Beroepsbeeld verder uitgewerkt.

Het beroepsbeeld van de academische leraar

In het narratief van het Beroepsbeeld van de academische leraar, dat zich richt op de academische leraar met enkele jaren ervaring, wordt in drie kolommen een beeld geschetst van de leraar, waarbij vooral het academische aspect benadrukt wordt. De eerste kolom gaat over de (vakinhoudelijk) academische competenties, de tweede over de pedagogisch-didactische (waaronder communicatieve) kennis en vaardigheden, en de derde over de identiteit en ontwikkeling als professional.

In de eerste kolom wordt benadrukt dat de academische leraar door de eigen ervaring met de wetenschap een voorloper is, zowel in de (zelf)kritische academische houding als in een verhoogde sensitiviteit voor andere perspectieven, en het omgaan met tegenstrijdigheden. Bovendien legt de academische leraar een aanstekelijk enthousiasme aan de dag, waarin leerlingen en collega's worden meegenomen.

In het licht van de pedagogisch-didactische driehoek beschrijft de eerste kolom vooral dat de academische leraar vanuit verschillende perspectieven een goed oordeel heeft over wat waardevolle inhouden zijn, en in staat is om het perspectief van collega's en leerlingen daarin mee te nemen.

De tweede kolom gaat vooral over het pedagogisch-didactisch handelen van de academische leraar. Dat is gebaseerd op een grondige kennis en overzicht, en gericht op het creëren van het veilige leerklimaat. De academische leraar is daarbij bij uitstek bedreven in adequate en effectieve communicatie voor verschillende doelgroepen.

In de pedagogisch-didactische driehoek gaat het hier om het benutten van de ruimte tussen de hoekpunten: het zoeken van de gelegenheid en de veiligheid, door zowel het perspectief van de leerlingen als vakinhoudelijke en vakoverstijgende overwegingen te betrekken bij het bepalen van wat waardevolle inhouden zijn, en hoe de leerling daarin actief en zelfstandig kan leren leren.

In de derde kolom wordt de academische leraar als professional neergezet. Daar gaat het over regie nemen over het eigen leren, en een leven lang leren. In de didactische driehoek gaat het daarbij in eerste instantie om de ontwikkeling van de leraar zelf: die ontwikkelt eigen, en nieuwe vaardigheden, en stelt aan de hand daarvan ook eigen wenselijkheden bij: wat de leraar wil en kan, ontwikkelt zich op deze manier gedurende de gehele carrière. In tweede instantie gaat het in deze kolom echter ook om de hoekpunt van de leerling. Wat de academische leraar vooral aan de leerling wil meegeven is het potentieel om op dezelfde wijze de regie te nemen over het eigen leren, en op basis van een constructief-kritische, academische houding en leergierigheid zichzelf en de samenleving verder te brengen.

Noten

1. Deze ontwikkelprofielen kunnen worden gezien als een aanvulling op het bestaande [Takenpalet academische leerkrachten voor primair onderwijs](#). Bij het opstellen van de profielen zijn de volgende bronnen geraadpleegd: Goodwin, A.L. (2021). Teaching standards, globalization, and conceptions of teacher professionalism. *European Journal of Teacher Education*, 44(1), 5-19.
Janssen, F. (2023). Koersen op een pedagogisch kompas. *Didactief*, september 2023. <https://didactiefonline.nl/artikel/koersen-op-een-pedagogisch-kompas>.
2. Shulman, L. S. (1998). Theory, practice, and the education of professionals. *The Elementary School Journal*, 98(5), 511-526.
3. Zie voor een beknopte theoretische en empirische onderbouwing inclusief vele verwijzingen: Janssen, F.J.J.M., Vrind, de E., Raijmakers, M. & Kortekaas-Rijlaarsdam (2024). [Een gemeenschappelijke taal voor goed onderwijzen. Een belangrijke ontbrekende schakel voor samen opleiden en professionaliseren in de onderwijsregio's](#). Whitepaper, mei 2024.
4. Meijer, P.C., Noordegraaf, M., & Paalman-Dijkenga, I. (2022). *Investeren in leren. De maatschappelijke waarde van leraren, leraarschap en lerarenbeleid*. Notitie in Opdracht van Min. OC&W.
5. Zie bijvoorbeeld Cochran-Smith, M., Ell, F., Ludlow, L., Grudnoff, L., & Aitken, G. (2014). The Challenge and Promise of Complexity Theory for Teacher Education Research. *Teachers College Record*, 116(4), 1-38. <https://doi.org/10.1177/016146811411600407>
6. Zie bijvoorbeeld Schoenfeld, A.H. (2012) Problematizing the didactic triangle. *ZDM Mathematics Education*, 44, 587-599. <https://doi.org/10.1007/s11858-012-0395-0>
7. ICL (2020). Wat onderscheidt academische leraren vo?
8. Verloop, N., Van Driel, J., & Meijer, P. (2001). Teacher knowledge and the knowledge base of teaching. *International Journal of Educational Research*, 35(5), 441-461.
9. Hiervoor wordt ook wel de term 'adaptive expertise' gebruikt, geïntroduceerd door Hatano, G., & Inagaki, K. (1986). Two courses of expertise. In: H.W. Stevenson, H. Azuma, & K. Hakuta (Eds.), *Child development and education in Japan* (pp. 262-272). W.H. Freeman/Times Books/ Henry Holt & Co. Recent wordt ook de term 'adaptief vermogen' gebruikt, zie bijvoorbeeld <https://expeditielerarenagenda.nl/>.
Voor een beknopt overzicht van inzichten uit onderzoek naar leren van leraren die bijdragen aan de ontwikkelingen van adaptieve expertise zie Janssen, F.J.J.M., J.W.F. van Tartwijk, A.F. Kortekaas-Rijlaarsdam, & M.E.J. Raijmakers. [Wat is belangrijk dat leraren leren? Naar een integratie van waardevolle inzichten uit onderzoek naar leren van leraren](#). Whitepaper, maart 2024.